CÂNAN ARAMIZDA BİR ADINDI

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ

ALİ SAİT YAĞAR

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2003
KÜLTÜR SERİSİ: 1085

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-561-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Ali Sait Yağar: 1992 yılında Aydın'da doğdu. İlk ve ortaöğretimi Söke'de tamamladı. 2010'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi ve 2014'te mezun oldu. Aynı yıl mezun olduğu bölümün Yeni Türk Edebiyatı kürsüsünde yüksek lisans programına kaydoldu ve 2016'da "Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi Bakımından Mithat Cemal Kuntay'ın Hitabet Dersleri" başlıklı tezini tamamladı. Akabinde aynı kürsüde doktora eğitimine başladı. 2022'de "Yeni Türk Şiirinde Sevgili Tipolojileri (1860-1960)" başlıklı tezini savunarak doktor unvanını aldı. 2020'den itibaren İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 15
GİRİŞ 21

BİRİNCİ BÖLÜM
SEVGİLİ TİPİ

Edebî Eserde Tip 33
Sevgili Tipi 36
Klasik Şiirin Sevgili Tipine Ait Özellikler 38
Klasik Şiirin Sevgili Tipi Etrafındaki Görüş, Tartışma ve Eleştiriler 40

İKİNCİ BÖLÜM
TANZİMAT'TAN MEŞRUTİYET'E TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ

A. Tanzimat Dönemi 57
Değişerek Devam Etmek, Devam Ederek Değişmek: İbrahim Şinasi 58
Eskinin Devamı: Ziya Paşa 62
Namık Kemal 64
Klasik Şiirin Sevgilisi 65
Sevgilinin Vatan Olarak Tecellisi 66
Recaizâde Mahmut Ekrem 71
Seher 71
Sevgilinin Fizikî Değişimi 73
Abdülhak Hâmid Tarhan 77
Beledî ve Bedevî Sevgili 77
Ecnebi Sevgili 80
Sevgili'ye Hitap 84
Eski ile Yeninin Arasında: Muallim Naci 85
Tanzimat Dönemi Hakkında Genel Değerlendirme 92
B. Ara Nesil Dönemi 94
Klasik Şiir Çizgisinde: Menemenlizâde Mehmet Tahir ve Nabizâde Nâzım 96
Kadın Şair, Müşterek Sevgili: Nigâr Hanım 101
İsmail Safa 106
Tabiatın Kucağında 107
Sevda Mağduru 108
Rum Kızı Anna: Mehmet Celâl 111
Ara Nesil Dönemi Hakkında Genel Değerlendirme 116

C. Servet-i Fünûn Dönemi 118
Tevfik Fikret 118
Çocuksu Sevgili 120
Gizli Bir Aşkın Hikâyesi: Meçhul Sevgili 125
Cenab Şahabeddin 129
Ecnebi Sevgili 134
Çocuksu Sevgili 135
Çocuksu Sevgili: Ali Ekrem Bolayır 137
Klasik Şiir Çizgisinde: Süleyman Nesip 143
Şair-i Âzam'ın Peşinde: Faik Ali Ozansoy 146
Ecnebi Sevgili: Pont-Aven Şairi Hüseyin Suat Yalçın 153
Tahassüslerin Sevgilisi: Hüseyin Sîret Özsever 159
Kadın Şairi: Celal Sahir Erozan 164
Erotik Sevgili(ler) 165
Çocuksu Sevgili 173
Servet-i Fünûn Dönemi Hakkında Genel Değerlendirme 175

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ

Sevgili: Derya-Kamer-Mehtap Arasında 182
Tahsin Nahit 182
Emin Bülent Serdaroğlu 187
Mehmet Behçet Yazar 191
Leylî Sevgili: Ahmet Haşim 194
Servet-i Fünûn Tesirinde: Ömer Seyfettin 204
Klasik Şiir Çizgisinde: Hamâmîzâde Mehmed İhsan 209
Şair Sevgili: Osman Fahri 213
Kadın Şair, Müşterek Sevgili: İhsan Raif Hanım 215
Ey Sevgili Memleket: Mehmet Emin Yurdakul 218
Orhan Seyfi Orhon 222
Sevgililer 223
Sevgili, Turan Ülkesi'nde: Peri Kızı 227
Yusuf Ziya Ortaç 231
Sevgililer 232
Bayrak 235
Şarkılardaki Sevgili: Florinalı Nâzım 236
Rıza Tevfik Bölükbaşı 238
Anne Sevgili 240
Nazlı Sevgili / Sevgili Nazlı 242
Müşterek / Muhayyel Sevgili 244
Yosma Sevgili 245
Enis Behiç Koryürek 248
Ecnebi Sevgili – Budapeşte ve Bükreş Fantezileri 248

Venedikli Korsan Kızı ... 254
Muhayyel Sevgili ... 255
Hüzün ve Hicranın Sevgilisi: Halit Fahri Ozansoy ... 257
Şarkın Sultanları: Faruk Nafiz Çamlıbel ... 260
Mehmet Âkif Ersoy ... 269
Âkif'in Leylâsı ... 270
"Bülbül" ve Vatan ... 278
Vatan: Yahya Saim Ozanoğlu ... 283
Yahya Kemal Beyatlı ... 285
Lâle Devri Güzeli ... 287
Muhayyel Sevgili ... 293
Şehir ve Kültürün Aksi Olan Kadın ... 299
Cânan ... 302
Bölüm Hakkında Genel Değerlendirme ... 310

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ (1923-60)

Faruk Nafiz Çamlıbel ... 319
Ayşeler-Fatmalar ... 319
Şair Sevgili: Şükûfe Nihal ... 323
Kumrallar-Esmerler ... 324
Şükûfe Nihal Başar ... 326
Faruk Nafiz ... 326
Osman Fahri ... 328
Oba Dilberi: Ömer Bedrettin Uşaklı ... 330
Gramofondaki Ses: Necmettin Halil Onan ... 334
Hicranın Sevgilisi: Ali Mümtaz Arolat ... 337
Reddedilen Sevgili: Kemâlettin Kamu ... 339
Tabiatın Kucağında: Ahmet Kutsi Tecer ... 343
Halide Nusret Zorlutuna ... 346
Erkek Özne, Kadın Sevgili ... 347
Vatan ... 349
İlâhî Sevgili ... 350
Mitolojik Sevgili: Salih Zeki Aktay ... 352
Kemalizmin Tesirinde: Behçet Kemal Çağlar ... 360
Sabahattin Ali ... 364
Sevgilisiz Şair ... 365
Nahit Hanım ... 367
Ulu Gazi ... 368
Bir Yosmaya: Hüseyin Sîret Özsever ... 370
Necip Fazıl Kısakürek ... 372
Erotik Sevgili ... 376
Mistik Şair, İlâhî Sevgili ... 378

Erotik Sevgili: Yedi Meşaleciler 382
Cevdet Kudret Solok 384
Yaşar Nabi Nayır 387
Vasfi Mahir Kocatürk 390
Sabri Esat Siyavuşgil 395
Erotik Sevgili: Ercümend Behzad Lav 396
Erotik Sevgili: Celâl Sılay 399
Kurtizan Sevgili: Halit Fahri Ozansoy 404
Sevgiliden Sevgili Bir Mefkûre Vardır: Hüseyin Nihal Atsız 409
Sarhoş Şair ve Sevgili: Neyzen Tevfik 412
Nâzım Hikmet 416
Sevgililer 418
Piraye 420
Münevver ve Vera 424
İlhami Bekir Tez 426
Erotik Sevgili 427
Ecnebi Sevgili: Sesiye 429
Mahrem Sevgili: Ziya Osman Saba 431
Aynalardaki Sevgili: Ahmet Hamdi Tanpınar 437
Fahriye Abla: Ahmet Muhip Dıranas 442
Orhan Veli Kanık 449
Vesikalı Yâr 450
Nahit Hanım 460
Oktay Rifat 462
Hoppa Sevgili 462
Türkân 464
Sabiha 465
Sabun Kokan Sevgili: Melih Cevdet Anday 466
Kenar Mahalle Dilberi: Muzaffer Tayyip Uslu 468
Ecnebi Sevgili: Sait Faik Abasıyanık 471
Hayatın İçinden: Sabahattin Kudret Aksal 476
Gizemli Sevgili: Asaf Hâlet Çelebi 480
Karadut: Bedri Rahmi Eyüboğlu 488
Cahit Sıtkı Tarancı 496
Sevgilisiz Şair 496
Beşiktaşlı 498
Erotik Sevgili 500
Behçet Necatigil 505
Başka Sevgililer 506
Geleneğin Modernizasyonu 507
Cahit Külebi 512
Özlenen Sevgililer 512
Süheyla 516
Yerel Söyleyişler 518

İzmirli Güler: Necati Cumalı 520
Petrol Kokan Dudaklar: Ömer Faruk Toprak 524
Bozacının Kızı: Sabri Soran 528
Attilâ İlhan 530
İmkânsız Aşklar – Muhayyel Sevgililer 530
Zehra ve Suna 535
Ecnebi Sevgililer 536
Salâh Birsel 540
Toplumsal Eleştiri: Güzin 541
Ases 545
Metin Eloğlu 545
Yosma Sevgili 546
Aşk'ın Toplumsallığı 549
Aşk Şairi: Ümit Yaşar Oğuzcan 553
Sevgilinin Yokluğu 554
Sevgilinin Güzelliği 556
Yosma Sevgili 557
Pragmatik Sevgili 560
İlhan Berk 561
Yosma Sevgili 561
Edibe 563
Turgut Uyar 565
Yezdan 565
Turna 567
Erotik Sevgili 568
Erotik Sevgili: Edip Cansever 570
Erotik Sevgili: Cemal Süreya 572
Sezai Karakoç 574
Monna Rosa 575
Şehrazat 578
Sevgili Karım: Baki Süha Ediboğlu 579
Melâhat: Nahit Ulvi Akgün 583
Memleket Güzelleri: Osman Attilâ 586
Özdemir Asaf 589
Sen 589
Lavinia 592
Yok Bugün Eski Tipte Bir Leylâ: Munis Faik Ozansoy 594
Cumhuriyet Dönemi Hakkında Genel Değerlendirme 595

BEŞİNCİ BÖLÜM
MODERN TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ TİPLERİNİN TEMATİK TAHLİLİ

Muhayyel Sevgili 603
Tabiat-Şehir-Sevgili İlişkisi 604
Vatan-Memleket-Bayrak 605

Erkek Sevgili ... 606
Çocuksu Sevgili ... 606
Anne Sevgili ... 608
İlâhî Sevgili ... 608
Sevgililer ... 609
Şair Sevgili ... 609
İdeoloji-Sevgili İlişkisi ... 609
Yerli Sevgili ... 610
Ecnebi Sevgili ... 610
Erotik Sevgili ... 612
Fahişe Sevgili ... 612
Yosma Sevgili ... 614
Eş Olarak Sevgili ... 614
Mitolojik Sevgili ... 614
Sıradan Sevgili ... 615
Sevgili İçin Kullanılan Hitap Unsurları / Sevgiliye Seslenme Şekilleri ... 616
Tanzimat Dönemi ... 616
Ara Nesil Dönemi ... 616
Servet-i Fünûn Dönemi ... 617
Meşrutiyet Dönemi ... 617
Cumhuriyet Dönemi ... 617

SONUÇ ... 619
KAYNAKÇA ... 627
DİZİN ... 653

SUNUŞ

Türk edebiyatı köklü bir şiir geleneğine sahiptir. Aşk, bu gelenek içerisinde en çok işlenen tem olduğu gibi sevgili de klasik şiirin en çok karşılaşılan tipini teşkil eder. Bu tip üzerinde birtakım tartışmalar olmakla birlikte yapılan çalışmalarla klasik şiirin sevgilisi, ifade şekilleri, kaynağı, hüviyeti vs. gibi özellikleriyle genel hatlarıyla ortaya konmuş, bu alandaki boşluk büyük oranda doldurulmuştur. Ancak aynı boşluğun 19. yüzyılın ortalarından günümüze kadar gelişen edebiyat evresi için doldurulduğunu söylemek mümkün değildir. Yeni türlerin ortaya çıktığı, mevcut türlerin büyük değişimler geçirdiği bu dönemde şiirlerde kendine yer bulan sevgililer de büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Bu kitabın amacı söz konusu dönüşümün izlerini tespit etmektir.

Modern Türk Şiirinde Sevgili başlıklı bu çalışmada 1860'tan 1960'a uzanan 100 yıllık bir süreçte 90 şairin şiirlerinde yer alan sevgili tipleri incelenmiştir. Şair seçimi yapılırken dikkat edilen husus, ilgili şairin şiirlerinde sevgiliyle ilgili muhtevanın yer almasıdır. Edebî hayatları 1960'tan sonra da devam eden isimlerin yalnızca '60 öncesi şiirleri incelemeye dâhil edilmiştir. Prensip olarak matbu metinlere gidilmiş, şairlerin kitap formatına taşınmış şiirleri üzerinden inceleme yapılmış, süreli yayınlarda kalan metinler kapsam dışında bırakılmıştır. Kapsamın bu şekilde tayin edilmesinin sebebi süreli yayınlarda kalan şiirlerin edebî değeri haiz olmaması değil, bu kadar geniş bir zaman dilimi içerisinde dergi ve gazetelerdeki şiirlerin tespitinin imkânsızlığı, bunun ayrı bir mesai ve çalışmanın konusu olmasıdır. Şairlerin sağlığında veya ölümünden sonra derlenen, "Toplu Şiirler" vb. adlarla yayımlanan eserlerde süreli yayınlarda kalmış şiirlerin kitap formatına taşınmış ve incelememize dâhil edilmiş olmaları, bahsi geçen şiirlerin gözden kaçmasıyla ilgili endişeyi büyük oranda ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte şiirlerinde uygun muhtevanın bulunmaması veya kronolojik olarak kapsam dışında

kalmaları gibi sebeplerle edebiyat tarihinde ismi geçen bazı şairler çalışmaya dâhil edilmemişlerdir.

Çalışmamız "Giriş" ve "Sonuç" kısımları dışında 5 bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında kitabın amaç, kapsam ve yöntemi ayrıntılı olarak ele alınmış, aynı konuda yapılan benzer çalışmalardan farkı ve gerekliliği izah edilmiştir. Birinci bölümde teorik bir zemin oturtulmaya çalışılmış, edebî eserde tip ve sevgili tipi, klasik şiirin sevgili tipine ait özellikler, bu tip etrafındaki görüş, tartışma ve eleştiriler ele alınmış, modern Türk şiiri olarak adlandırılan döneme gelene kadar sevgilinin serencamı ortaya konmuştur. "Osmanlı şiiri", "eski şiir" ya da "divan şiiri" gibi isimlerle anılan dönem ve şiir anlayışı için "klasik şiir" ifadesi tercih edilmiştir. İkinci, üçüncü ve dördüncü bölümler kitabın esasını teşkil eden şiir incelemelerini ihtiva etmektedir. Şairler dönemler içinde fakat müstakilen irdelenmiştir. Kitabın beşinci ve son bölümünde ise sevgililer tematik tasnife tâbi tutulmuş, benzer sevgilileri terennüm eden isimler aynı başlıklar altında toplanmak suretiyle şairlerin kronolojik bir akış içerisinde müstakil olarak ele alınmasıyla oluşan eksiklik kapatılmıştır. İncelemeler esnasında aydınlatıcı olmak kaydıyla hatıra, edebiyat tarihi, makale gibi yardımcı kaynaklardan da faydalanılmış; ancak esas hareket noktası şiir metinlerinin kendisi olmuştur. Zira çalışmamızda şiirlerden hareketle şairlerin aşk hikâyelerini ortaya koymak değil, şiir türünde kendine yer bulan sevgililerin tespiti söz konusudur.

Erich Fromm *Sevme Sanatı*'nda sevginin aktif bir ilgiye muhtaç olduğunu, çiçekleri sevdiğini söyleyen bir kadının çiçekleri sulamayı unuttuğunu görürsek bu sevgiye inanmayacağımızı dile getirir. Şairlerin sevgilileri de aktif ilginin edebî eserdeki tezahürü olarak yorumlanabilir. Bununla birlikte sevgili, her şairde farklı bir görünümle karşımıza çıkmakta, hatta bazı şairlerin kendi şiirleri içerisinde dahi farklı sevgililer bulunabilmektedir. Araştırmamızda bazen kolektif bir düşüncenin ürünü ama daha çok bireysel tercihlerin bir sonucu olarak şiirde yansıma bulan sevgililerin birbirine benzeyen ve birbirinden ayrılan yönlerinin tespiti, sevgilinin zaman içerisinde yaşadığı değişimin kronolojik bir akış içerisinde sunulması söz konusudur.

Bu kitabın nüvesini, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde tamamlanan "Yeni Türk Şiirinde Sevgili Tipolojileri (1860-1960)" başlıklı doktora tezi oluşturmaktadır. İlgili konuyu tavsiye eden ve tez sürecini yöneten, tespit ve yönlendirmeleriyle bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emekleri olan Prof. Dr. Mehmet Samsakçı'ya, katkıları için Prof. Dr. Ali Şükrü Çoruk'a ve kitabın basımını üstlenen Ötüken Neşriyat'a teşekkür ederim.

Ali Sait YAĞAR
İstanbul, 2023

GİRİŞ

Kadim bir tür olan şiir, tarihi sözlü kültür geleneğine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Bütün dünya edebiyatları için geçerli olan bu önerme Türk edebiyatı için de söz konusudur. Şiir en eski türlerden biri olduğu gibi bu tür içerisinde en çok işlenen konu da aşktır. Aşk konusunu ele almayan şair hemen yok gibidir; ancak her şair bu temi kendi perspektifiyle metne yansıtır. Şairin kültürel birikimi, biyografik tecrübeleri, psikolojisi, hayat ve sanat karşısındaki duruşu-beklentileri, içinde bulunduğu toplumun gelenekleri vs. gibi hususlar söz konusu temin metne yansıyış şeklini belirleyen detaylar olmuşlardır. Bu da yüzyıllar boyunca şiir metinlerinde farklı farklı sevgili tiplerinin işlenmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Bu kitabın amaç, kapsam ve yöntemiyle ilgili bilgiler vermeden önce Türk edebiyatı tarihinde tip çalışmalarının geçmişinden bahsedilmeli, özelde ise sevgili tipini ele alan çalışmaların tarihçesine göz atılmalıdır. Çalışmamızın birinci bölümünde ayrıntılı olarak değinileceği üzere Türk edebiyatı tarihinde tip çalışmaları yetersizdir. Roman türü üzerine yapılan tip incelemeleri bulunmakla birlikte şiirlerdeki tiplerin tasnifi için yapılan incelemeler yok mesabesindedir. Tip kavramını, belli bir inanca veya tercihe göre belirlenmiş hayat tarzını yaşadıkları için toplumun inandığı temel kıymetleri temsil eden, aynı devirde yazılan başka eserlerde de görülen basit ve sabit karakterli kişiler[1] olarak niteleyen Mehmet Kaplan, Türk edebiyatında ilk kapsamlı tip çalışmalarından birine imza atmıştır. Kaplan, bu çalışmasında Oğuz Kağan Destanı'ndan Şinasi ve Namık Kemal'e uzanan bir çizgide muhtelif dönemlerdeki eserler üzerinde bir tipoloji[2] meydana getirmiştir. Sevgili tipiyle ilgili örnekler daha çok klasik şiir üzerine yapılan çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır.

---

1 Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3: Tip Tahlilleri*, 10.bs., Dergâh Yay., İstanbul, 2016, s. 9.

2 "Tipoloji" kavramını edebî eserdeki tip veya tiplerin belirlenmesi, tiplerin tasnifi anlamında kullanıyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEVGİLİ TİPİ

Edebî Eserde Tip

Fransızca kökenli "tip" kelimesi, "aynı cinsten olan varlıkların veya nesnelerin temel niteliklerini kendinde topladığı için o cinsin temsilcisi durumunda olan örnek"[1] manasını taşımaktadır. Edebiyat eleştirisinde genellikle edebî eserlerdeki karakterler veya kişiler sınıfını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Bu anlamda terim, hikâye, roman ve oyunlarda baskın bir veya iki özellik ile belirli bir grup veya sınıfı temsil edecek şekilde karşımıza çıkan kişileri ifade eder.[2] Cins, tür, numune gibi karşılıkların da verildiği "tip" için edebiyat terminolojisinde üzerinde ittifak edilmiş tek bir anlamın bulunduğu ve ortak kullanım alanına sahip olduğunu söylemek ise biraz güçtür. Bu güçlüğü ortaya çıkaran birden çok faktör vardır.

Tip kavramının edebî türlere göre net bir ayrımının yapılamaması bu faktörlerin en başta gelenidir. Destan, mesnevi, halk hikâyesi, roman, şiir gibi birçok tür tip tahlili açısından ele alınırken hareket noktası alınabilecek ortak bir yöntemden söz etmek mümkün değildir. Bu husus tip kavramının tanımını da zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte "tip" kavramını teorik açıdan ele alıp tartışan araştırmacılar daha çok tahkiyeli eserler – özellikle roman – üzerinden hareket etmiş, yine tipolojik çalışmalar da roman türü üzerinde toplanmıştır. Bunda tahkiyeye dayalı eserlerin şahıs kadrosu açısından zengin olması şüphesiz etkili olmuştur.

Bir diğer husus, tiplerin hangi kriter veya kriterler baz alınarak tasnif edilmesi gerektiği meselesidir. Birden çok yaklaşım olması muhtelif tip çeşitlerini ortaya çıkarmıştır. Tipler belirli bir dünya görüşünün veya ideolojinin temsilcisi olmaları yönünden "alafranga", "Batıcı" gibi adlandırmalarla anılabildiği gibi ait oldukları sosyal sınıfı belirtmesi açısından "memur", "öğretmen", "köy ağası"

[1] İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lugatı: Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, C.3, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 3171.

[2] Ö. Faruk Huyugüzel, *Eleştiri Terimleri Sözlüğü*, Dergâh Yay., İstanbul, 2018, s. 503.

İKİNCİ BÖLÜM

TANZİMAT'TAN MEŞRUTİYET'E TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ

Yeni Türk Edebiyatı çalışmaları içerisinde 19. yüzyılın ikinci yarısının hemen başında edebî verimleriyle karşılaştığımız, muhtelif tesirler etrafında büyüyüp gelişen edebiyat devresi için 1839'da ilan edilen, matbuat dünyasına doğrudan ve dolaylı yollardan tesiri bulunan Tanzimat Fermanı'ndan mülhem "Tanzimat Edebiyatı", "Tanzimat'tan Sonra Gelişen Türk Edebiyatı", "Modern Türk Edebiyatı", "Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı", "Edebiyat-ı Cedîde" vs. gibi çeşitli adlandırmalar yapılmıştır.[1] Burada geçen "Tanzimat" ibaresi bahsi geçen edebî dönem kastedilerek kullanılmıştır. Yakın dönem Türkiye tarihinde birinci veya ikinci sıfatı kullanılmaksızın Meşrutiyet'ten bahsedildiğinde genellikle 1908 Meşrutiyeti kastedilmektedir. Bunun arkasında hareketin, Tanzimat-Islahat Fermanları ve etrafındaki gelişmeler ya da Birinci Meşrutiyet'ten (1876) daha geniş çapta toplum kesimlerine yayılmış ve ilgi uyandırmış olması yatmaktadır.[2] Bizim de bu kitapta "Tanzimat'tan Meşrutiyet'e" ve "Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e" başlıklarıyla kastettiğimiz kronolojik tasnif, 1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyet'e işaret etmektedir.

A. Tanzimat Dönemi

Bu bahis altında Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Recaizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmid Tarhan ve Muallim Naci'ye ait şiirlerde sevgili tipolojisi incelenmiştir.

---

1 Ömer Faruk Akün'ün konuyu etraflıca ele aldığı bir makalesi her zaman referans olarak gösterilmektedir. Bkz. "Tanzimat Edebiyatı Sözü Ne Dereceye Kadar Doğrudur", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, S.3, 1977.

2 M. Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul, 2013, s. 148.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ

Yakın dönem Türkiye tarihinde birinci veya ikinci sıfatı kullanılmaksızın Meşrutiyet'ten bahsedildiğinde hemen her zaman 1908 Meşrutiyeti kastedilmektedir. Bunun arkasında hareketin, Tanzimat-Islahat fermanları ve etrafındaki gelişmeler ya da Birinci Meşrutiyet'ten (1876) daha geniş çapta toplum kesimlerine yayılmış ve ilgi uyandırmış olması yatmaktadır.[1] Buradaki kronolojik tasnifte belirtilen meşrutiyet de 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet'e işaret etmektedir.

19. yüzyılda hız kazanan imparatorluktan cumhuriyet rejimine geçiş sürecinin son safhasını temsil eden İkinci Meşrutiyet sonrası gerek siyasi ve sosyal gerekse edebî faaliyetler açısından zengin, çalkantılı ve sancılı bir dönemdir. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Mondros Mütarekesi ve Millî Mücadele ile ülke sürekli bir savaş atmosferi içindedir. Kurtuluş için çeşitli yollar arama ihtiyacı Türkçülük, Batıcılık ve İslâmcılık gibi akımların faaliyet alanı bulmasıyla sonuçlanmış; bu akımların hem siyasi hem de edebî alanlarda açılımları olmuştur. İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte durgun olan matbuat âleminde de bir hareketlilik görülür. Süreli yayınların sayısının artması edebî faaliyetlerin de gelişmesine zemin hazırlar. Birçok açıdan Servet-i Fünûn topluluğunun devamı olarak görebileceğimiz Fecr-i Âti Encümeni, söz konusu edebî gelişmelerin ilk neticesidir. "Sanat şahsî ve muhteremdir" ilkesine bağlı olan, 1909 yılının mart ayında *Hilal* Matbaası'nın dairesinde toplanarak bir araya gelen Fecr-i Âti mensupları, yaklaşık bir yıl sonra prensiplerini açıkladıkları beyannameyi *Servet-i Fünûn*'da yayımlarlar. 21 imzanın yer aldığı ve manifesto niteliği taşıyan bu beyannameyle birlikte, Fecr-i Âti, Türk edebiyatının bir beyanname etrafında teşekkül eden

[1] M. Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul, 2013, s. 148.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ (1923-60)

Faruk Nafiz Çamlıbel

Faruk Nafiz hem Cumhuriyet öncesinde hem de sonrasında şiir yazması münasebetiyle tek bir döneme hapsedilemeyecek isimler arasındadır. "Millî edebiyat" ya da "memleketçi edebiyat" gibi adlarla anılan oluşumun/hareketin temsilcilerinden hatta kurucularından biri olarak addedilen Faruk Nafiz 1922'de Ankara'ya geçtikten ve Kayseri'de edebiyat öğretmenliğine başladıktan sonra sanat anlayışında bir kırılma meydana gelir. "Han Duvarları" ve "Sanat" manzumeleri bu kırılmanın müstesna örneklerini teşkil eder. Faruk Nafiz'in Cumhuriyet sonrasında kaleme aldığı şiirlerde yer alan sevgili tipolojisi de şairin yaşamış olduğu zihniyet değişiminin izlerini taşır.

Ayşeler-Fatmalar

1922 sonrası Anadolu'ya yönelen ve "memleket edebiyatı" tarzında şiirler yazmaya başlayan Faruk Nafiz, aşk temasının hâkim olduğu metinlere yerlilik ve millîlik düşüncesi etrafında değerlendirilebilecek yeni bir kimlik kazandırmıştır. Bu kimlik sevgilinin teşekkülünde belirleyici bir unsur olmuştur. Faruk Nafiz'in Cumhuriyet öncesi Nedimâne bir edayla söylenen şiirlerinde bulunan, "Şark İlâhesi" ve "Şarkın Sultanı" gibi imajlar etrafında teşekkül eden sevgili tipinin yerini Anadolu coğrafyasında karşımıza çıkan Ayşeler, Fatmalar almıştır. Bu değişim yalnızca sevgili tipinde yaşanmamış, mekânın çeşme başı olması, mâni ve türkü söylenmesi, sevgilinin bulunduğu yerin çorak bir yayla olması gibi diğer dekoratif unsurların tasvirine de yansımıştır.

"Kızıl Saçlar" manzumesinde sevgili, şairin aklını başından alan köylü kızıdır; bu kızın güzelliği Anadolu coğrafyası içinde ele alınır. Saçının rengi ve derisi bakırdan olan, kahramanlar gibi yalnız dağ başına çıkan (çıkabilen) sevgili, hamâsî bir pencereden tasvir edilmektedir:

BEŞİNCİ BÖLÜM

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE SEVGİLİ TİPLERİNİN TEMATİK TAHLİLİ

Kitabın ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerinde sevgili tipleri kronolojik bir akış içerisinde, şairler müstakilen ele alınarak gösterilmiştir. Daha önce de izah edildiği üzere bu tercihin arkasında biyografik olguların ve bireysel hassasiyetlerin edebî esere aksi, şiir külliyatlarının bir bütün olarak değerlendirildiğinde anlam kazanması gibi sebepler yatmaktadır. Beşinci bölümde ise sevgili tipleri tematik bir tasnife tâbi tutulmuştur. Böylelikle benzer sevgili tiplerini terennüm eden şairlerin aynı başlık altında toplanması, şairlerin bireysel olarak ele alınmasından ötürü meydana gelen eksikliğin kapatılması hedeflenmiştir. Zira bir sevgili, birden fazla kategori içinde yer alabilmektedir. Bununla birlikte bu bölümde listelenen alt başlıklar, kitap boyunca incelenen şiirlerin hepsini kapsamayabilir. Zira aşk teması etrafında kaleme alınan ve sevgiliyi anlatan her şiir bir sevgili tipi ortaya çıkarmamaktadır. Sevgilinin güzelliğini övme, sevgilinin yokluğunda üzülme gibi genel hatlar etrafında kaleme alınan şiirler hemen her şairde karşılaşılabilecek genel örnekleri teşkil etmektedir.

Muhayyel Sevgili

Klasik şiirin sevgilisi, modern Türk şiirinin sevgili tipolojileri içerisinde büyük bir yer işgal etmektedir. Şiir sahasına adım atan genç şairler öncelikle gazel, tahmis, nazire gibi türlere yönelmekte, dile kendi mühürlerini vurdukları sürece gelene kadar klasik şiir vadisinde gezinmektedirler. Bu süre içerisinde klasik şiirin enstrümanlarını kullanan şairler, şekle bağlılıkla sınırlı kalmayıp içerik itibariyle de geleneğin belirlemiş olduğu aşk algısı etrafında kalemlerini sivriltmişlerdir. Bu da kullanılan mazmunlar ve benzetme unsurları itibariyle klasik şiirde yüzyıllar boyunca işlenen sevgiliye ait özelliklerin modern Türk şiirinde de kendisini göstermesi olarak sonuç-

lanmıştır. Geleneğin birikimi ve hazır kalıpların imkânı, muhayyel sevgili tiplerinde kendini göstermiştir. Bu işleyiş özellikle Tanzimat, Ara Nesil ve Servet-i Fünûn şairlerinde sıklıkla görülmekte, daha sonraki dönemlerde zayıflayarak devam etmektedir.

Gençlik dönemi şiirlerinde klasik şiir tesirinde kalıp daha sonra kendi kimliğini oluşturan şairler olduğu gibi – sevgili tipolojisi bağlamında – şiir dünyası bütünüyle klasik şiir çizgisinde ilerleyen şairler de olmuştur. Bunun yanında gelenekten beslenerek yeni ve farklı yorumlara ulaşan şairler de vardır. Faruk Nafiz Çamlıbel, Yahya Kemal Beyatlı, Behçet Necatigil gibi isimler gelenekten beslenerek yeni yorumlara ulaşan şairlerdir.

Tabiat-Şehir-Sevgili İlişkisi

Bir mekân olarak tabiat ve şehir, sevgilinin teşekkülünde belirleyici unsurlar olarak kendilerini belli ederler. Bu iki unsurun etkisi kronolojik olarak değerlendirildiğinde tabiattan şehre (köyden kente) doğru bir yönelim olduğu göze çarpar.

Tabiata ait özellikler sevgili tiplerinin tasviri için kullanılmasının yanında tabiat, sevgili ile buluşma mekânı olarak belirginlik kazanmakta, çoğu zaman kaçış yeri olarak telakki edilen hayalî bir mekân hüviyetine bürünmektedir. Tanzimat, Ara Nesil ve Servet-i Fünûn şairlerinde tabiatın bu şekilde kullanımı had safhadadır. "*Tenha kıra azm edip beraber*", "*Bir âb kenarında idim yâr ile tenha*", "*Cânan ile bir dem sahrada / gezmek ne saadet öyle yerde*" gibi mısralar bu anlayışı temsil eden örneklerdendir.

Abdülhak Hâmid Tarhan'ın köy hayatının güzellikleri ile şehir hayatının çirkinliğini ortaya koyduğu şiirleri beledî (şehirli) ve bedevî (köylü) sevgili imajlarını ortaya çıkarır. Tabiatın aşk ile iç içe olduğu mısralarda sevgili tipi bir turnusol kâğıdı vazifesi görerek söz konusu mukayeselerin yapılmasına zemin hazırlamıştır. Abdülhak Hâmid, tabiîlik-sunîlik mukayesesini bedevî ve beledînin aşk anlayışları üzerinden yapmış, iki farklı yaşama biçimi iki farklı sevgili tipini ortaya çıkarmıştır.

Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde – Ahmet Kutsi Tecer gibi birkaç şair kenarda bırakılırsa – tabiat, sevgili tipolojisinin teşek-

külünde yerini şehre bırakmıştır. Bir sosyal yaşantı merkezi olarak şehrin semtleri, sokakları, parkları, lokantaları, sinemaları vs. gibi mekânlar sevgiliyle vakit geçirilen yerler olarak tezahür eder. Sevgili, vapur iskelesinde buluşulan, âdeta bir turist gibi şehrin caddelerinin birlikte arşınlandığı kişidir. Hatta sevgilinin tavsifinde şehir ve semt isimlerinin belirleyici olduğu dikkati çeker. Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Beşiktaşlı" sevgilisi, Muzaffer Tayyip Uslu'nun "İstanbul'daki" sevgilisi, Cahit Külebi'nin "İstanbul'daki" sevdiği, Necati Cumalı'nın "İzmirli" Güleri, Attilâ İlhan'ın "Bursa'daki" Zehrası bunlara örnek olarak gösterilebilir. Sabahattin Kudret Aksal ve Sait Faik'in şiirlerinde de sevgili, şehrin farklı mekânlarında kendini göstermektedir.

Yahya Kemal'in şiirlerinde aşk, birçok örneğinde görüldüğü üzere İstanbul'un dışında yaşanabilecek bir şey değildir; İstanbul, çeşitli semtleriyle sevgiliyle vakit geçirilen bir mekândır. Ancak bu ilişki, şehrin yalnızca bir mekân olarak algılanmasının ötesine geçer. Yahya Kemal'in şiirlerinde tarihî ve millî değerleri kendinde toplayan, asırlardan süzülüp gelen bir birikimin şahsında damıtıldığı, şehir ve kültür aynasının İstanbul'dan yansıyan aksi gibi gözüken ve saltanat güzelliği taşıyan bir sevgili mevcuttur. Bu tipin teşekkülü şüphesiz Yahya Kemal'in sanat ve edebiyat anlayışından bağımsız düşünülemez. Sevgili, millî ve tarihî değerleri şahsiyetinde toplayan kişidir.

Vatan-Memleket-Bayrak

Sevgili, yalnızca insan suretinde değil insan dışı varlıklar olarak da şiir metinlerinde kendine yer bulabilmektedir. Hamâsî duygular etrafında sevgilinin vatan, memleket, bayrak olarak telakki edildiği örnekler mevcuttur. Ancak hemen ifade edilmelidir ki vatan veya memleket sevgisi etrafında kaleme alınan manzumeler, sevgilinin vatan veya memleket olarak tecelli etmesiyle aynı anlama gelmemektedir. Söz konusu mefhumun sevgili olarak telakki edildiği sonucunu çıkarabilmek için o mefhumun sevgiliye ait rumuzlarla donatılması icap eder.

Vatan sevgisi temini işleyen birçok şairle karşılaşmak mümkündür fakat sevgilinin vatan-memleket-hürriyet-Turan vb. şekilde te-

celli ettiği şiirlerin sayısı, bu temin ele alındığı manzumelere kıyasla çok azdır. Namık Kemal, sevgilinin vatan olarak tecelli ettiği şairlerin başında gelmektedir. Meşrutiyet'ten sonraki süreçte bu eğilimin arttığı görülür. Mehmet Emin Yurdakul'da memleket-vatan-hürriyet mefhumları etrafında teşekkül eden bir sevgili mevcuttur. Yusuf Ziya Ortaç'ta sevgili, kaşı hilal, gözleri yıldız, yanakları al bir kız olarak tavsif edilen bayraktır. Mehmet Âkif Ersoy'un "Bülbül"ünde vatan sevgisi sevgili mertebesinde işlenirken Yahya Saim Ozanoğlu'nda sevgili, "Leylâ" olarak tavsif edilen vatandır. Cumhuriyet döneminde ise Halide Nusret Zorlutuna ve Behçet Kemal Çağlar'ın şiirlerinde vatanın benzer bir perspektifle ele alındığı görülür.

Erkek Sevgili

Erkek sevgili, modern Türk şiirinin sevgili tipolojilerinde hemen hemen hiç karşımıza çıkmaz. Nigâr Hanım, İhsan Raif Hanım, Şükûfe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna gibi kadın şairler dahi Türk edebiyatındaki ortak söyleme riayet ederek geleneğin belirlemiş olduğu müşterek, muhayyel ve anonim sevgilileri terennüm etmişler, cinsiyet kaydından uzak sevgiliyi muğlak bir perspektiften yansıtmışlardır.

İsmail Safa'nın şiirlerinde yer alan erkek sevgili, bu hususta bir istisnayı teşkil eder. Bu tipin yer aldığı metin, genç bir kız ağzından yazılan *Mağdure-i Sevda*'dır. Sevdiği erkek tarafından aşkı karşılıksız bırakılan bir kadının acı ve feryatlarının terennüm edildiği kitabın ismindeki müennes kelimeden de anlaşılacağı üzere sevda mağduru olan kişi kadındır.

Çocuksu Sevgili

Modern Türk şiirinde sevgili tipolojilerini oluşturan en dikkat çekici unsurlardan biri çocuksu sevgililerdir. Servet-i Fünûn şiirinde karşımıza çıkan çocuksu sevgili tipinin başat özellikleri günahsızlık (bî-günah olma), temizlik, sâfiyet, ismet, gençlik ve bunların getirdiği samimi güzellik etrafında toplanabilir. Bu özellikleri onu kayıtsız şartsız sığınılabilecek bir liman hâline getirmektedir. Hayal-ha-

DİZİN

A

Abdullah Efendi'nin Rüyaları 157
Abdülbaki Gölpınarlı 43, 44, 651
Abdülhak Hâmid Tarhan 7, 57, 77, 80, 81, 84, 151, 538, 604, 611
Abdülhakim Arvâsî 373
Abdülhak Şinasi Hisar 198, 204
Abidin Nesimi 451
Adalet Cimcöz 441
Adile Ayda 330, 358, 359
Afife Çerikçioğlu 581
Afrodit 115, 355
Agâh Sırrı Levend 35
Ahmet Hamdi Tanpınar 10, 44, 45, 59, 62, 69, 71, 82, 85, 92, 133, 157, 175, 176, 188, 263, 291, 292, 295, 300, 301, 337, 437, 438, 440, 441, 541, 598, 607
Ahmet Haşim 8, 24, 182, 183, 186, 188, 189, 194, 195, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 311, 384, 386, 459, 503, 540, 608, 623, 651
Ahmet Hikmet Müftüoğlu 248
Ahmet Kabaklı 263, 568, 569
Ahmet Kutsi Tecer 9, 343, 344, 346, 586, 596, 604
Ahmet Midhat Efendi 85, 90
Ahmet Muhip Dıranas 10, 24, 442, 444, 445, 447, 575, 597, 612, 614
Ahmet Oktay 525
Ahmet Rasim 90
Ahmet Refik Altınay 264, 288
Akbaba 222, 231
Akşam 154, 406, 427, 486, 487
Alfred de Musset 105
Ali Canip Yöntem 182, 204, 205
Ali Ekrem Bolayır 8, 118, 137, 139, 143, 175, 607, 608
Ali Mümtaz Arolat 9, 337, 338, 596
André Chénier 163, 164, 176
Araba Sevdası 415, 452
Arkadaş 213, 528
Asaf Hâlet Çelebi 10, 303, 451, 458, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 598, 611
Asım Bezirci 198, 368, 418, 496, 573
Atilla Özkırımlı 364
Attilâ İlhan 11, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 599, 605, 611, 625
Ayda Bir 223
Ayşe Fâika Erkmenoğlu 152
Ayşe Sıtkı İlhan 369
Aziz Nesin 364

Azra Erhat 115, 355, 357, 358, 593, 594

B

Bâbıâli 175, 373, 381, 607
Bahar-ı Dâniş 40, 66, 92
Bahrî 568
Bâki 22, 43, 45, 89, 494
Baki Süha Ediboğlu 11, 579, 580, 581, 600, 614
Bedri Rahmi Eyüboğlu 10, 488, 489, 490, 491, 493, 494, 505, 568, 599, 611, 612
Behçet Kemal Çağlar 9, 360, 361, 363, 370, 596, 597, 606, 609, 610, 624
Behçet Necatigil 10, 43, 401, 431, 432, 433, 436, 505, 506, 507, 508, 511, 599, 604, 616, 620
Berna Moran 34
Beş Hececiler 23, 626
Binbir Gece Masalları 482, 578
Birinci Meşrutiyet 28, 57, 181
Bobstil Aşkı 416, 453
Bozkurtların Ölümü 409
Büyük Mecmua 223

C

Cahit Külebi 10, 512, 513, 514, 517, 518, 519, 596, 605, 610, 614
Cahit Sıtkı Tarancı 10, 496, 498, 499, 501, 502, 503, 530, 599, 605, 612
Can Dündar 420, 422, 488, 489, 493
Celal Sahir Erozan 8, 118, 164, 165, 237, 459, 600, 609, 612, 625
Celâl Sılay 10, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 597, 609, 612
Cemal Reşit Rey 360
Cemal Süreya 11, 45, 46, 437, 457, 461, 568, 572, 573, 574, 612
Cemşid ü Hurşid 37, 52
Cenab Şahabeddin 8, 42, 118, 129, 130, 134, 135, 154, 169, 189, 207, 259, 334, 346, 608, 611
Cevdet Kudret Solok 10, 384, 459, 597, 612
[Charles] Baudelaire 133, 377, 386, 387, 390, 613

Ç

Çınaraltı 223

D

Dadaizm 397
Dadaloğlu 40
Darülbedayi 396
Deli Kurt 409
Dergâh 182
Descartes 423
Divan Edebiyatı Beyanındadır 43, 44, 651
Diyalektik Materyalizm 423, 424
Doğan Hızlan 338, 397, 400, 403, 445
Don Juan 501, 502, 651

E

Ece Ayhan 24
Edebiyat-ı Cedîde 28, 57, 123, 125
Edip Cansever 11, 570, 571, 612
Elizbar Javelidze 53, 54
Emin Bülent Serdaroğlu 8, 187
Encümen-i Şuara 65, 92
Enis Behiç Koryürek 8, 248, 249, 254, 313, 459, 538, 611, 612, 614, 625

Ercümend Behzad Lav 10, 396, 397, 597, 612
Ercüment Ekrem Talu 73
Ernestine Leibovici 488

F

Faik Ali Ozansoy 8, 118, 146, 152, 594, 611
Faik Baysal 356
Faruk Nafiz Çamlıbel 9, 27, 260, 261, 262, 264, 314, 319, 321, 322, 324, 326, 333, 604, 609, 610, 624, 626, 651
Fazıl Hüsnü Dağlarca 530
Fecr-i Âti Encümeni 181, 182, 191
Fehîm-i Kadîm 22
Felâtun Bey ile Râkım Efendi 415, 452
Ferhad ve Şirin 37, 91
Fethi Tevetoğlu 248, 249
Fevziye Abdullah Tansel 67, 80, 205, 208, 219, 276
Fikret Adil 261
Florinalı Nâzım 8, 236, 237, 238, 312
[Friedrich] Engels 423
Fuzûlî 36, 43, 45, 51, 52, 77, 125, 272, 281, 298, 328, 413, 510, 511, 650
Fütürizm 397, 416

G

Garip 23, 449, 450, 454, 455, 456, 457, 458, 460, 461, 462, 463, 464, 466, 467, 468, 471, 472, 476, 477, 545, 546, 552, 560, 570, 596, 598, 613, 615, 625
Gavsi Ozansoy 261
Gelibolulu Mustafa Âli 53
Genç Kalemler 182, 186, 205
Georg Lukacs 34
Gerçeküstücülük 397
[Guy de] Maupassant 204
Gültekin Samanoğlu 339, 340

H

Halide Nusret Zorlutuna 9, 24, 346, 348, 597, 606, 608
[Halil] Vehbi Eralp 306
Halit Fahri Ozansoy 9, 10, 257, 261, 314, 404, 405, 412, 433, 562, 598, 612, 613
Halit Ziya Uşaklıgil 128, 176
Hamâmîzâde Mehmed İhsan 8, 209, 210, 212, 311
Hamdi Akverdi 49
Harâbât 85
Hasan Ali Yücel 451
Hasan Basri Çantay 279, 283
Haşmet 48
Haver 42, 96
Henri Brémond 376
Hıfzı Topuz 492
Hikmet Dizdaroğlu 130
Hikmet Feridun Es 328,
Hilmi Yavuz 41, 44, 302, 506, 651
Hilmi Yücebaş 205, 263, 324, 414
Hisar 152, 198, 204, 594
Hophopname 41
Huzur 300, 301, 437, 441
Hürrem Sultan 50
Hüsamettin Bozok 486
Hüseyin Cahit Yalçın 126, 153, 372
Hüseyin Nihal Atsız 10, 26, 409, 412, 598, 610, 612, 613, 624
Hüseyin Rahmi Gürpınar 157
Hüseyin Sîret Özsever 8, 9, 159, 370, 614

Hüseyin Suat Yalçın 8, 118, 153, 154, 249, 313, 538, 611, 625
Hüsn ü Aşk 37, 91, 123, 324
Hüsrev ü Şîrin 52, 272
Hz. Âdem 482
Hz. İsa 66, 377
Hz. Muhammed 144, 270, 271, 274, 278, 314

I

II. Abdülhamit 159, 164
III. Ahmed 288, 291
III. Murad 291

İ

İbnülemin Mahmud Kemal İnal 153, 159, 480
İbrahim Alâettin Gövsa 236
İbrahim Hâlet Bey 40
[İbrahim] Şinasi 37, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 71, 92,
İffet Halim Oruz 323
İhsan Ada 413
İhsan Raif Hanım 8, 215, 216, 218, 311, 348, 606
İkdam 203, 264, 288
İkinci Meşrutiyet 28, 57, 118, 137, 147, 153, 173, 181, 182, 208, 219, 222, 255, 314
İkinci Yeni 23, 462, 533, 545, 546, 561, 565, 568, 570, 572, 573, 574, 600
İlhami Bekir Tez 10, 426, 427, 597, 611, 612
İlhan Ayverdi 33, 36, 80, 102, 124, 155, 397, 451, 452, 509, 534, 545, 547, 558
İlhan Berk 11, 561, 562, 563, 564, 600, 614
İsmail Habib Sevük 332
İsmail Hami Danişmend 47
İsmail Safa 7, 95, 106, 107, 108, 110, 117, 606, 621
İsmet Zeki Eyüpoğlu 48

J

J.J. Rousseau 125, 176, 607
Jehan Rictus 458

K

Kalem 153, 186
Kalemin Ucu 386
Kâmran Evrenos 482
Karacaoğlan 39, 40
[Karl] Marx 423
Kebikeç 52
Kehkeşan 231
Kemâlettin Kamu 9, 339, 340, 341, 342, 596
Kenan Akyüz 188, 191
Kibar Fahişe Zeynep 409
Köse Mehmet Raif Paşa 215
Kur'an-ı Kerim 36, 144
Kuyucaklı Yusuf 364
Küllük 404, 451, 486
Kürk Mantolu Madonna 364

L

Lâle Devri 9, 264, 265, 266, 268, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 304, 314
Lâmiî Çelebi 509
Latîfî 53
Leonardo da Vinci 575
Les Fleurs du Mal 387
Leylâ Hanım 22

Leylâ ve Mecnun 37, 91, 123, 197, 271, 272, 448, 510, 511, 556, 577, 595

M

Maarif 49, 106, 128, 139, 332, 650
Mai ve Siyah 124, 175, 176, 607, 650
Markopaşa 364
Marksizm 524
Maurice Maeterlinck 295, 296, 299
Mecmua-i Muallim 106
Mehmet Âkif Ersoy 9, 269, 273, 314, 606, 608, 651
Mehmet Behçet Yazar 8, 191, 194
Mehmet Celâl 7, 95, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 177, 214, 354, 611, 615, 621, 622
Mehmet Emin Yurdakul 8, 218, 219, 222, 312, 349, 606
Mehmet Kaplan 21, 34, 35, 41, 52, 58, 59, 69, 77, 94, 95, 119, 126, 130, 134, 188, 196, 200, 201, 225, 230, 255, 301, 308, 314, 346, 437, 440, 441, 445, 446, 472, 476, 489, 490, 495, 496, 504, 573, 651
Mehmet Saka 130
Mehmet Serpin 583
Melih Cevdet Anday 10, 454, 466, 467, 591, 615
Memet Fuat 417, 420, 424, 592
Menemenlizâde Mehmet Tahir 7, 41, 42, 95, 96, 97, 98, 99, 114, 116, 117, 345
Metin Eloğlu 11, 545, 546, 549, 552, 559, 560, 598, 599, 612, 614, 616, 626, 651
Mevlânâ 352, 423
M. Fuat Köprülü 101
Mirsad 106
[Mirza Alekber] Sâbir 41
Mithat Cemal Kuntay 5, 219, 312
M. Orhan Okay 28, 57, 123, 124, 125, 165, 173, 176, 181, 196, 200, 269, 373, 376, 437, 449, 607
Muallim Naci 7, 57, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 96, 100, 106, 119, 130
Muhsin Ertuğrul 396
Mukaddime-i Celal 40, 41, 65, 66, 92, 93
Munis Faik Ozansoy 11, 594, 595
Murat Belge 34, 455, 456, 462
Musavver Muhit 188
Mustafa Seyit Sütüven 43
Muzaffer Tayyip Uslu 10, 468, 598, 605, 611, 651
Muzaffer Uyguner 205
Mürebbiye 157
Mürüvvet 106

N

Nabizâde Nâzım 7, 95, 96, 99, 100, 117, 157
Nadide 43
Nahid Sırrı Örik 408, 409
Nahit Ulvi Akgün 11, 583, 584, 600, 614
Namık Kemal 7, 21, 40, 41, 42, 57, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 80, 92, 93, 97, 137, 138, 349, 352, 355, 357, 606, 621, 623
Nâzım Hikmet [Ran] 10, 23, 205, 307, 396, 416, 417, 418, 420, 421, 424, 425, 426, 427, 436, 525, 598, 600, 609, 611, 614,

Necati Cumalı 11, 468, 520, 521, 523, 599, 605, 612, 651
Necip Fazıl Kısakürek 9, 372, 373, 375, 380, 381, 597, 608, 612
Necmettin Halil Onan 9, 334, 596
Nedim 22, 45, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 288, 289, 290, 292, 314, 328, 424, 552
Nef'î 45, 413
Neşâtî 22, 651
Nevzat Sudi 403, 404
Neyzen Tevfik 10, 412, 413, 414, 415, 416, 651
Nigâr Hanım 7, 95, 101, 102, 103, 104, 105, 114, 116, 117, 177, 348, 606, 622
Nihad Sami Banarlı 126, 229, 297, 305, 306, 309
Nils Asther 406
Nurullah Ataç 44, 376, 458

O

Oğuz Kağan Destanı 21
Oktay Rifat 10, 449, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 552, 614
Orhan Seyfi Orhon 8, 27, 222, 223, 230, 232, 234, 237, 312, 609
Orhan Şaik Gökyay 44
Orhan Veli Kanık 10, 449, 456, 609, 611, 612, 613, 614, 616
Osman Attilâ 11, 586, 587, 588, 589, 596, 599, 610, 624
Osman Fahri 8, 9, 213, 214, 215, 311, 326, 328, 329, 330, 609
Osman Gazi 102
O ve Ben 338, 373, 475

Ö

Ömer Bedrettin Uşaklı 9, 330, 331, 596, 610, 624
Ömer Faruk Akün 28, 39, 46, 47, 49, 57, 59, 409
Ömer Faruk Toprak 11, 524, 525, 527, 528, 532, 599
Ömer Seyfettin 8, 182, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 311
Özdemir Asaf 11, 24, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 600, 615

P

[Paul] Valéry 438
Pazar Postası 572, 573
Perşembe 261
Peyami Safa 106, 412
Phaidros 49, 50
Platon (Eflâtun) 49, 125

R

Rahmi Duman 414
Rahmi Karaca 231
Recaizâde Mahmut Ekrem 7, 41, 57, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 80, 93, 96, 98, 100, 107, 119, 130, 178, 214, 415, 452, 621, 623
Recep Vahyî 95
Reşat Ekrem Koçu 303
Reşat Feyzi 416, 453
Reşat Nuri Güntekin 34, 35
Reşit Rahmeti Arat 513
Rıfat Necdet Evrimer 188, 189, 191, 339
Rıza Tevfik Bölükbaşı 8, 238, 239, 313, 614
Romeo ve Juliet 37
Ruh Adam 412
Ruhsatî 40
Ruşen Eşref Ünaydın 119, 126, 128
Rüştü Onur 468, 651

S

Saadet 106, 444, 447, 502, 556, 581
Saatleri Ayarlama Enstitüsü 541
Sabah 447
Sabahattin Ali 9, 26, 364, 365, 367, 368, 369, 370, 461, 597, 609, 610, 625
Sabahattin Eyüboğlu 291, 456
Sabahattin Kudret Aksal 10, 476, 477, 479, 545, 598, 605, 609, 615
Sabri Esat Siyavuşgil 10, 395, 597, 612
Sabri Soran 11, 528, 529, 598, 616
Sait Faik Abasıyanık 10, 26, 471, 472, 473, 474, 475, 479, 598, 611, 616
Salâh Birsel 11, 76, 234, 473, 475, 535, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 599, 614, 626, 650
Salih Zeki Aktay 9, 188, 352, 354, 359, 597, 615
Samet Ağaoğlu 461
Samih Rifat 283
Samim Kocagöz 473
Sebîlürreşad 182
Sermet Sami Uysal 296, 299, 300, 465, 466
Serres Chaudes 296, 299
Servet-i Fünûn 8, 12, 42, 75, 84, 93, 94, 95, 106, 118, 119, 123, 124, 125, 126, 129, 130, 134, 135, 137, 138, 139, 143, 146, 147, 148, 151, 152, 153, 154, 158, 159, 160, 163, 164, 165, 169, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 181, 188, 191, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 213, 218, 222, 223, 232, 310, 311, 345, 346, 370, 371, 372, 383, 442, 594, 604, 606, 607, 608, 617, 620, 621, 622, 625
Seyranî 40
Sezai Karakoç 11, 574, 575, 576, 577, 578, 600
Sırât-ı Müstakim 182
Sodom ve Gomore 412
Sokrates 406
Son Asır Türk Şairleri 153, 159, 480
Sözde Kızlar 412
Suat Taşer 525
Süheyl Beken 58
Süleyman Nazif 73, 77, 118, 146, 182, 274, 275, 594
Süleyman Nesip 8, 118, 143, 144, 145, 146
Süleyman Paşa 143
Sünbülzâde Vehbî 74

Ş

Şahabeddin Süleyman 216
Şeyh Galip 22, 43, 45, 91, 119
Şeyhî 22
Şeyh Vasfî 119, 130
Şükûfe Nihal [Başar] 9, 24, 213, 214, 215, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 596, 606, 609,

T

Tâcizâde Cafer Çelebi 75
Taha Toros 147, 152, 307
Tahir Alangu 205, 544
Tahsin Nahit 8, 182, 183, 185, 186, 187, 191, 310, 311
Takdir-i Elhan 41, 96
Takrizat 71
Talat Sait Halman 95
Tanzimat Fermanı 28, 57

Tercüman-ı Hakikat 85, 87, 88, 90, 93, 106, 111
Tevfik Fikret 8, 94, 118, 119, 120, 122, 123, 125, 126, 128, 129, 137, 139, 159, 175, 188, 607, 608, 622
Tevrat 482, 508
Tunca Kortantamer 52
Turgut Uyar 11, 565, 567, 568, 569, 570, 600, 612, 614
Türk Edebiyatı Vakfı 204, 372
Türk Meşhurları 236

U

Uyanış 231

Ü

Ümit Yaşar Oğuzcan 11, 553, 554, 556, 557, 599, 609, 612, 614
Ünal Aytür 35

V

Vâlâ Nureddin 307
Varlık 330, 369, 386, 387, 445, 468, 512, 533, 553
Vasfi Mahir Kocatürk 10, 386, 390, 393, 597, 612, 614
Vecihi Timuroğlu 343
Venüs 115, 116, 357, 359, 377
Victor Hugo 69, 70

W

Walter G. Andrews 53
Willy Fristch 406

Y

Yahya Kemal Beyatlı 9, 23, 70, 182, 234, 263, 264, 268, 285, 286, 287, 289, 290, 291, 294, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 314, 315, 376, 441, 442, 457, 480, 513, 576, 604, 605, 620, 623
Yahya Saim Ozanoğlu 9, 283, 284, 314, 606
Yakup Kadri Karaosmanoğlu 295, 307, 308, 412
Yaşar Nabi Nayır 10, 387, 388, 389, 597, 612
Yazko Edebiyat 34
Yedi İklim 34, 43
Yedi Meşale 382, 383, 384, 386, 390, 395, 396, 431, 432, 597
Yeditepe 486, 533
Yûnus Emre 69, 351, 352
Yusuf Hikmet Bayur 369
Yûsuf u Züleyha 37, 115, 448
Yusuf Ziya Ortaç 8, 231, 234, 237, 312, 606, 609

Z

Zahir Güvemli 43
Zâti 36, 509
Zehra 99, 157
Zemzeme III 71, 73, 95
Zeus 49, 354
Ziya Gökalp 182, 204, 219, 230, 286, 312, 409
Ziya Osman Saba 10, 383, 401, 431, 432, 433, 436, 501, 502, 582, 598, 600, 614, 651
Ziya Paşa 7, 57, 62, 64, 71, 85, 92, 153